CASİYE

﴿٤٥﴾ سُورَةُ الْجَاثِيَةِ

İşbu «Câsiye» sûresi Mekkîdir. Buna «Şeriat» sûresi ve «Dehir» sûresi dehi denilir.

Âyetleri - Otuz yedidir.

Kelimeleri - Dört yüz seksen sekizdir.

Harfleri - İki bin yüz altmış birdir.

Fasılası - حٰمٓ harfleridir.

«Câsiye», toplu yâhud diz çökmüş demek olup bu Sûre «

وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰٓى اِلٰى كِتَابِهَا ۖ» âyeti sebebiyle bu

nâmı almıştır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ حٰمٓ ﴿٢﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٣﴾ اِنَّ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤﴾ وَفِى خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَآبَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥﴾ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿

Sh:»4306

﴿٦﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِاَىِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ وَيْلٌ لِكُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيمٍ ﴿٨﴾ يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٩﴾ وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْـًٔا اتَّخَذَهَا

هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٠﴾ مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ ۖ وَلَا
يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ ۖ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ هَٰذَا هُدًى ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ
رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ ﴿﴾

Meali Şerifi

حٰمٓ 1 Kitab indirilmek o azîz, hakîm Allahdan 2 Her halde Göklerde ve Yerde mü'minler için âyetler var

3 Hayvanâtı tenevvü' ettirip üreterek sizi yaratmasında da yakîn edinecek bir kavm için çok âyetler var 4

Gece ile gündüzün ıhtilâfında ve Allahın Semâdan bir rızk indirip de onunla Arzı ölümünden sonra

diriltmesinde ve rüzgârları çevirmesinde de aklı olan bir kavm için bir çok âyetler var 5 İşte bunlar Allahın

âyetleri, sana onları bihakkın okuyoruz 6 Artık Allahın âyetlerine

inanmadıktan sonra hangi söze inanırlar? 7 Veyl o her bir vebal yüklü sahtekâra 8 Allahın âyetleri

karşısında okunurken işitir de sonra kibrinden hiç işitmemiş gibi ısrar eyler, işte onu elîm bir azâb ile müjdele 9 Âyetlerimizden bir şey, ma'lûmu olduğu vakıt da onu eğlenceye tutar, işte onlar için mühîn bir azâb var 10 Peşlerinde Cehennem ve onlardan ne kazandıkları bir şey def'edebilir, ne de Allahdan başka evliya edindikleri şeyler, hem onlara azîm bir azâb var 11 Bu bir irşaddır, rablarının âyetlerine küfredenler ise onlara en fenâsından bir elîm azâb var 12

1. ﴿حٰمٓ﴾ - mübtedâ haber, yâhud kasem, yâhud nidâdır 2. ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ﴾ -

TENZİL, masdarı ma'lûm indirmek veya masdarı mechul indirilmek, yâhud masdar bima'nâ mef'ul indirilme kitab ma'nâlarına gelebilir. Ya'ni bu حٰمٓ sesleri Allahdan kitab indirme, indirilmedir, yâhud bu kitab Allahdan indirilmiş kitabdır, yâhud bir kimseye kitab indirilmek risalet verilmek veya bu kitabın indirilişi ﴿مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ o azîz, hakîm Allahdandır. - Kesbile yapılmaz, çalışmakla uydurulmaz, çünkü Allah azîz, emrinde galib ve tedbirinde hakîmdir. Binaenaleyh bu kitab da azîz, hakîmdir. Binaenaleyh bu kitab da azîz, hakîmdir. 3. ﴿اِنَّ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ şübhesiz ki göklerde

ve Yerde mü'minler için çok âyetler var. - Ya'ni delîl ve bürhana inanmak, tasdık etmek şanından olan kimseler için çok delîller, huccetler, alâmetler vardır ki Allah tealânın varlığına, ızzet ve kudretine, hikmetine delâlet ederler. Şu halde iymanı olanlar Semavâtı ve Arzı müşâhede ve tetkık ile onlardaki âyâtı peyderpey keşfederek delâlet ettikleri hikmeti ilâhiyyeyi fehm-ü istihrac edip ona göre güzel güzel hakîmâne ameller yapmağa çalışmak

Sh:»4308

lâzım gelir. Onun için sonraki müslimanların bu âyetlerden, bu ılimlerden gafil kalmaları sükutlarına sebeb olmuş ve fününun tabiatciler elinde ilhada sapmasına meydan vermiştir. (Âli Imranda « ﴿اِنَّ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ﴾ » âyetine bak). 4. ﴿وَفِى خَلْقِكُمْ﴾ sizin yaradılışınızda ﴿وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَآبَّةٍ﴾ ve üretip durduğu hayvanlarda da - ya'ni Allahın bir dabbeden bir çoklarını tenevvu' ve tekessür ettirerek üretip durduğu hayvanatta da ﴿اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ yakîn edinecek kimseler için âyetler vardır. - Hayvanâtta uzviyyetin teşekkülünde, tegaddisinde, tenemmîsinde, tevellüd ve tenâsülünde ve böyle ibtidaî bir hucreden başlayıp tekâmül, tenevvu' ederek üremesinde ve a'za vezaifinde ve bahusus meb'hasi beşerde tecellî eden hayat

hâdiseleri, her nev'ın ve hattâ her ferdin tahavvülâtında irae ettiği tekâmül safhaları i'tibariyle sâde fizik ve kimyayı gayri uzvî hâdiselerinden çok daha mütekâmil ve binaenaleyh Sanı' tealânın kudret ve hikmetine delâlette daha kavî ve daha zâhir olduğu ve birde enfüs âfâkı câmi' bulunduğu için bunlar iykan âyetleri olarak gösterilmiştir. Demekki hayvanâtın güzel bir tasnîfi ve hılkati beşerin tetkıkı ile mütezammın oldukları âyâtı hikmeti istihraca çalışmak dahi ehli iykanın vezaifindendir. 5.

﴿وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ Gece ve gündüzün ıhtilâfında - değişmesinde yâhud birbiri arkasından gelmesinde, ki zamanın gidişini, ömürlerin geçişini gösterir.

﴿وَمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ رِزْقٍ﴾ Ve Allahın Semâdan indirdiği rızıkta - ya'ni rızka sebeb olmak ı'tibariyle hem kudret ve hem rahmet cihetinden âyet olan yağmur ve kar da

﴿فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ﴾ indirip de onunla Arza hayat vermesinde - hayatın ilk alâmeti olan bir ihtizaz neş'esile toprağı deprendirip türlü türlü nebatlar, ekinler, meyveler yetiştirmesinde,

Sh:»4309

hem de ﴿بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ o Arzın ölümünden sonra - hayattan eser kalmayıp kuvvei namiyesi

tükendikten, otlar kuruyup ağaçlar yapraklarını, meyvelerini döktükten sonra ﴿اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ ﴿وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ﴾ ve rüzgârları çevirmesinde akıl edecek bir kavm için âyetler var. - Zamanın cereyanını ve ömrün geçişini ve zaman-ü mekân üzerinde Allah tealânın doğrudan doğru tesarrufatını gösteren bu tehavvülât, her tehavvülde bir Âhırete doğru gidildiğini ve kıyası temsilî tarikıyle ba's ba'del'mevti ifâde ettiği cihetle bu âyetlerde bilhassa aklın, aklı husni isti'mal etmenin ehemmiyyeti tasrih olunmuştur ki bunda iki sahîfe sonra zikri gelecek olan dehrîlerin akıllarındaki noksana da bir tenbih vardır.

6. ﴿تِلْكَ﴾ İşte bunlar - bu ıhtar olunan tekvînî âyetler ve onları anlatan bu tenzîlî âyetler, bu Sûre ﴿اٰيَاتُ اللّٰهِ﴾ Allahın âyetleridir. - Allahın kudret ve irâdesini, hikmet ve ahkâmını anlatmak için ikame ve tenzîl buyurduğu delillerdir.

﴿فَبِاَىِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ﴾ Allah ve âyetlerinden sonra artık hangi söze inanacaklar - ya'ni Allaha ve âyetlerine inanmadıktan sonra o iymansızlar hangi söze inanırlar, hiç? 7. 8. ﴿وَيْلٌ لِكُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيمٍ ۰ يَسْمَعُ اٰيَاتِ اللّٰهِ الخ﴾ Ebû cehil ve Nadr ibni Hâris gibiler hakkında nâzil olmuştur. ﴿ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا﴾ - ısrarın aslı, eşeğin kulaklarını dikip kıçın kıçın dayatmasıdır.

﴿١٢﴾ اَللّٰهُ الَّذى سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِىَ الْفُلْكُ فيه بِاَمْرِه
وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِه وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا
فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَميعًا مِنْهُ اِنَّ فى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٤﴾ قُلْ لِلَّذينَ اٰمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذينَ لَايَرْجُونَ
اَيَّامَ اللّٰهِ لِيَجْزِىَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٥﴾ مَنْ عَمِلَ
صَالِحًا فَلِنَفْسِه وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ
﴿١٦﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنٓى اِسْرَآئيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ
وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمينَ ﴿١٧﴾
وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْاَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوٓا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ
الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضى بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فيمَا
كَانُوا فيه يَخْتَلِفُونَ ﴿١٨﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَرِيعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ
فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ الَّذينَ لَايَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ اِنَّهُمْ لَنْ
يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَاِنَّ الظّٰلِمينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ

وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴿﴾

Sh:»4311

﴿٢٠﴾ هٰذَا بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢١﴾
اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ اَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَآءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَآءَ مَايَحْكُمُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Allah odur ki sizin için denizi musahhar kıldı, onda emri ile gemiler aksın diye, hem fadlından talebde bulunasınız diye ve gerek ki şükredesiniz 13 Hem Göklerde ne var Yerde ne varsa hepsini kendinden olarak sizin için musahhar kıldı, şübhesiz ki bunda düşünecek bir kavm için âyetler var 14 Söyle iyman edenlere: Allah günlerini ümid etmiyen kimselere mağrifetle muamele etsinler, çünkü her kavmı kesibleriyle cezalandıracak 15 Her kim iyi bir iş yaparsa kendi lehine, her kim de kötü yaparsa kendi

aleyhinedir, sonra hep döndürülüp rabbınıza götürüleceksiniz 16 Şanım hakkı için, biz vaktıyle Beni İsraîle kitab vermiş, huküm vermiş, nübüvvet, vermiştik ve kendilerini pâk rızıklardan merzuk kılmıştık, hem âlemlerin üstüne geçirmiştik 17 Bu emirden onlara beyyineler de vermiştik, imdi ıhtilâf etmeleri sırf kendilerine ılim geldikten sonra aralarında bagy-ü ıhtırastan dolayıdır, muhakkak ki rabbın onların ıhtilâf edip durdukları şeyde Kıyamet günü beyinlerinde hukmünü verecektir 18 Sonra emirden bir şerîat üzere seni me'mur kıldık, onun için sen o şerîate ittiba' eyle de ılmi olmıyanların

Sh:»4312

hevalarına uyma 19 Çünkü onlar Allahdan gelecek hiç bir şey'i senden def'edemezler ve çünkü zalimler birbirlerinin veliyleri, Allah ise müttekilerin veliysidir 20 Bu (Kur'an) insanlara basîret nurları ve yakîn edinecek bir kavm için mahzı hidâyet ve rahmettir 21 Yoksa o kötülükleri yapıp duran kimseler, kendilerini o iyman edip salih ameller yapan kimseler gibi yapacağız? Hayat ve memâtlarını müsavî kılacağız mı sandılar? Ne fena hukmediyorlar? 22

12. ﴿اَللّٰهُ الَّذِی﴾ Allah: ülûhiyyet münhasıren kendinin hakkı olan zülcelâli velkemal o kadir

mün'ımdir ki ﴿سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ﴾ size yâhud sizin için denizi teshîr buyurmuştur. -

TESHÎR, bir şey'i zorla hizmete koşmak, itaat ve inkıyad ettirmektir. Ve « سَخَّرَ لَكُمُ » de « لام » sıla veya ta'lil olmak muhtemildir. Sıla olduğuna göre size musahhar kıldı demek olur, ta'lil olduğuna göre de sizin için, ya'ni sizin menfeatiniz gaye ve hikmeti için emriyle musahhar kıldı demek olur, « بِاَمْرِهٖ » kaydi buna bir işaret gibidir. ﴿لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِاَمْرِهٖ﴾ Emriyle onda gemiler cereyan etsin diye - ya'ni sizin menfeatiniz için ise de sizin emrinizle değil onun emrile cereyan etmek için musahhar kıldı. - Emri, izn-ü irâdesi, ve ona delâlet eden hukmi şüunu demektir ki hem geminin hacmı ile aynı hacimdaki su arasındaki hıffet ve sıklet nisbetine ve hem onunla muharrik kuvvet arasındaki şiddet ve mukavemet nisbetine hem de muhıtteki ahval ve şeriatın onlarla mütenâsib bir surette sevk-u idâresi ahkâmına şamil olur. Yoksa insanlar her istedikleri gibi denizde tesarruf edemezler, Allahın emrine tatbık etmeden sırf kendi emirlerile gemi yürütemezler. Allahın emriyle gemi yürüsün

﴿وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ﴾ ve

Allahın fadlından isteyip arayasınız diye - ticâret, dalgıçlık, avcılık ve sair teharri ve iktisab suretiyle berr-ü behirde tesarruf edip kazanasınız وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ hem de gerek ki şükredesiniz - bu ni'metler yalnız onun olduğunu bilip ma'bud yalnız onu tanıyasınız ve onun emirlerini nehîlerini tanıyarak ona ıbadet ve kulluk edesiniz, şirkten, nankörlükten kaçınasınız. Şükür yalnız ni'meti ve ni'metin zevk-u neş'esini sezmek değil, mün'ımi tanımak ve ni'meti mukabelesinde ta'zîm etmektir. Hem onun ni'meti bu kadarla kalmıyor.

13.

﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ﴾

Hem Göklerde ne var ve Yerde ne varsa hepsini kendisinden sizin için teshîr buyurdu - başka birinin tevassutıyle değil, yalnız kendisinin halk-u teshîriyle olarak hepsini sizin menafi ve mesalihinize hizmet ettirmektedir, yâhud size musahhar kılmıştır. Tarafı subhânîsinden bir lûtfolmak üzere hepsini bir suretle istihdam edebilirsiniz. ﴿اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ Şübhe yok ki bunda: bu teshîrde tefekkür edecek bir kavm için çok âyetler vardır - ki Allah tealânın insan üzerindeki ni'metinin çokluğuna ve insana olan fadl-u ınâyetinin ehemmiyyetine ve insanın Allahdan başkasına kulluğu câiz olamıyacağına delâlet eder. Bu âyet çok calibi dikkat bir âyettir. Evvelâ, müfessirîn buradaki « جَمِيعًا مِنْهُ » kaydının i'rabında bir kaç vecih göstermişlerdir. Zemahşerî « جَمِيعًا مِنْهُ »

kavlinde « مِنْهُ » nin ma'nâsı nedir ve i'rabdan mevkıı ne oluyor? Suâline karşı der ki: hal mevkiındedir:

ya'ni şudur: «

اِنَّهُ سَخَّرَ هٰذِهِ الْاَشْيَآءَ كَائِنَةً مِنْهُ وَحَاصِلَةً مِنْ عِنْدِهِ يَعْنِى اَنَّهُ مُكَوِّنُهَا وَمُوجِدُهَا بِقُدْرَتِهِ وَحِكْمَتِهِ » o, bütün bu eşyayı ondan olarak onun

ındindan husule gelmiş olarak teshîr etti, ya'ni o kudret ve hikmeti ile onların mükevvin ve mucidi, sonra da

halkına teshîr edenidir, Mahzuf bir mübtedânın

Sh:»4314

haberi olmak da câizdir: « جَمِيعًا مِنْهُ هى » demek olur. Bir de « سَخَّرَ لَكُمْ » yukarıdaki « سَخَّرَ لَكُمْ » ü te'kid olmak «

مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ » diye başlanılmak ta câizdir. « مَا فِى الْاَرْضِ » mübteda « مِنْهُ » haber olmak ta câizdir. اهـ.

Taberî ibni Abbastan: « كُلُّ شَىْءٍ هُوَ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى » ya'ni her şey Allah

tealâdandır diye nakleder. Ki bütün müfessirîn ve muhaddisîn bunu Zemahşerînin dediği gibi Allah tealâ

tarafından halk-u iycad olunmuştur diye anlarlar. Hikâye olunur ki Harunı Reşidin huzurunda Nesarâ rahiblerinden birisi Hazreti Isâ hakkındaki ı'tikadına Kur'andan « وَكَلِمَتُهٗٓ اَلْقٰيهَآ اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ » kavliyle istidlâl etmek istemiş « من » teb'ız ifâde eder demişti, ona karşı Hüseyin ibni Alî ibni vâkıd de bu âyeti okumuş « جَمِيعًا مِنْهُ » ne ise « رُوحٌ مِنْهُ » de odur. Her şey Allahın cüz'ü demek olamayıp Allahın mahlûku demek olduğu gibi Isâ da Allah tarafından halkedilmiş bir ruh demek olduğunu anlatmıştır.

Vahdeti vücudcu Sofiyyenin ise burada başka bir neş'esi vardır: Alûsînin beyanı vechile Sofiyyeden şeyh İbrahimi Gûranî demiştir ki: mahlûkat vücudı müfâzın teayyünatıdır, vücudı müfâz, amâ tesmiye olunan nefesi Rahmanînin suretidir. Şöyle ki: amâ nefsel'emirde mütemeyyiz ümurı ademiyyeden ıbaret olan hakaik üzere inbisat eylemiştir, inbisat hâdistir, ve amâ mahiyyâta ıktiranı haysiyyetinden, Hak tealânın zatının gayrıdır. Çünkü zati Hak sübhânehu mahiyyâta ıktiran etmiyen vücudi mahızdır. Binaenaleyh mevcudat, amâde hâdis ve bununla kaim suretlerdir. Allah tealâ da onların kayyumudur. Zira celle ve alâ o suretlere beka ile imdad eden evveli batındır. Ve bundan havadisin zati hakk ile kıyamı lâzım gelmez. Ve Hak subhanehunun onda olması da lâzım gelmez. Çünkü hakk tealânın vücudu, mahiyyattan mücerreddir: onlara gayri mukterindir, onlara göre müteayyin olan ancak amâdır ki vücudı müfâzdır. اهـ. Bu ifâde halkı

işrak nazariyyesine bir tatbık oluyor, halk-u iycad

Sh:»4315

ta'biri yerine ifazai vücud ta'birini koymak daha nezih bir ifâde değildir. Bunun için beyan olunduğu üzere müfessirîn ve muhaddisînin ifâdeleri daha vazıh ve daha ziyade şayanı tercihtir. Bizim zevkımıza kalırsa, « تَسْخِيرًا كَائِنًا مِنْهُ » ma'nâsiyle « سَخَّرَ » den mef'uli mutlak olmak makamı « مِنْهِ » minnete daha muvafıktır. Ya'ni bu teshîr ne insanlardan ne de eşyadan bir sebebiyyet ve ıktiza ile değil mahza Allahın insanlara bir lûtf-u ınâyetinden neş'et etmiştir ve onun için yalnız ona ubudiyyet ile şükreylemelidir. Bu anlaşıldıktan sonra gelelim diğer bir işkâle: burada « سَخَّرَ لَكُمْ » gerek «size teshîr etti» demek olsun gerekse «sizin için teshîr etti» demek olsun ikisinde de insanların bütün eşyadan daha ehemmiyyetli olduğunu ifâde eder. Zira bütün Semavât ve Arzdaki eşyanın insana musahhar olması insanın hepsine hâkimiyyetini ifâde edeceği gibi insan için musahhar olması da insanın gayei hılkat olmasını ifâde eder, her iki takdirde ise insan diğer eşyadan daha mütekâmil bir hılkatte yaratılmış demek olacağından « لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ » âyetiyle bu âyet beyninde bir teâruz olmaz mı? Diye bir suâl hatıra gelir. Müfessirlerden buna tearruz

edenine müsadif olmadığımdan âyetin lüzum gösterdiği tefekkür ile bunu şöyle anlıyabileceğimizi arzederim:

İnsanın iki haysiyyeti vardır, birisi bedenî, birisi de ruhî haysiyyetidir. Beden haysiyyetiyle bedihîdir ki insanın hılkati Semavât ve Arzın yanında bir zerre denemiyecek kadar küçüktür. Lâkin ruh haysiyyetine gelince « وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى » izafetiyle şereflendirilmiş ve « قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّى » beyaniyle i'lâ edilmiş olan ruhı insanî diğer ecram ve escam âleminin hâiz olmadığı yüksek bir cem'ıyyeti hâizdir. Ve işte bu âyette beyan buyurulan teshîr de bu haysiyyetledir. İnsanın bir nazarla Arz ve Semâdan ne kadar geniş bir sahayı görebildiği mülâhaza olunursa bu teshîrin bir lâhzası mütalea edilmiş olur. Bu âyetin bilhassa

tefekkür âyeti olmak üzere ıhtar edilmiş olması da gösterir ki buradaki umumî teshîrden murad, teshîri ruhânîdir, teshîri fı'lî ona terettüb eder. Bu suretle bu âyet daha çok tefekkürlerle terakkıye müsâıd ise de bu kadar işâret elverir. Yalnız şunu bir daha ıhtar edelim ki bu tefekkürün ilk netîcesi insana bu teshîri ınâyet

buyurmuş olan zati ecell-ü alânın vahdaniyyetini bilerek ni'metlerine şükretmek kazıyyesi olacağını unutmıyalım.

14. ﴿قُلْ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَايَرْجُونَ اَيَّامَ اللّٰهِ﴾ iyman edenlere söyle o Allah günlerini ümid etmiyen kimselere mağrifetle muâmele etsinler - Arablar, harb gibi büyük tarihî vak'alara eyyam ta'bir ederler. Meselâ Arabın büyük tarihî vak'alarına eyyamı Arab denilir ki meşhur bir mecazdır. Bu suretle eyyamullah da Allahın düşmanlarına iyka' ettiği vekayı', yâhud Allahın mü'minlere nusratı, sevab ve mükâfatı, va'di, kâfirlere kahr-u azâbı, vaîdi için ta'yin buyurduğu vakıtlar demek olur ki şununla iyzah edilmiştir de denebilir: ﴿لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ bir kavmı kesibleriyle cezalandırmak için - olan günler, yâhud cezalandıracağı için mağrifet etsinler. Bu cümle, emrin, yâhud cevâbı olan « يَغْفِرُوا » nun ılletidir. Yâhud da eyyamullahın beyanı mesabesinde kaydi olup dolayısiyle emrin hikmetini de ifâde eder. Kavm de mü'minler, yâhud kâfirler, yâhud her ikisi olabilir, ceza da ona göre mücazat ve mükâfâta şamildir. Birisi Hazreti Ömere sebbetmiş, o da onu yakalamak istemiş, afvetmesi için bu âyet nâzil olmuştur deniliyor. Maksud, lüzumunda harbden nehiy değil, ferdî olarak adî münazealardan nehiydir. Binaenaleyh kıtal âyetlerile bunun neshı lâzım gelmez, hattâ eyyamullah ile ona işaret vardır.

16. ﴿وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا﴾ - «وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا» hukmünün ﴿وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنِىٓ اِسْرَآئِيلَ﴾

yalnız ferdde değil, cem'ıyyette de cereyanına misaldir. Netekim

Sh:»4317

«İsra» da «اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَا» buyurulmuştu bak ﴿الْكِتَابَ﴾ kitab - Tevrat, yâhud Zebur ve İncîle dahi şamil olmak üzere cinsi kitab ﴿وَالْحُكْمَ﴾ huküm - hükûmet ﴿وَالنُّبُوَّةَ﴾ ve nübüvvet - çünkü Beni İsrâilde çok Enbiya gelmiştir. 17. ﴿وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْاَمْرِ﴾ ve onlara bu emirden beyyineler verdik - bu dîn emrinden açık delîller, yâhud mu'cizeler verdik. İbni Abbas Hazretleri demiştir ki bu emirden murad emri nebiy sallâllahü aleyhi vesellemdir. Ya'ni Hatemül'enbiyanın geleceğini ve Tihameden Yesribe hicret edeceğini beyan etmişti. Surei «Bakare» ye bak. ﴿يَوْمَ الْقِيٰمَةِ﴾ Kıyamet günü - Allah günlerinden bir gün ki o günkü kazâ, hakkıle müâhaze ve cezadır. 18. ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَرِيعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ﴾ sonra emirden bir şerîat üzere seni me'mur kıldık - Bahirde der ki: kelâmı Arabda şerîat, nâsın ırmaklardan ve emsalinden su almağa vardıkları

mevzı'dir, dîn şerîati de bu mâ'nâdandır, çünkü nâs ondan Allahın emirlerine ve rahmetine ve kurbüne irer.

Ragıb da demiştir ki: şerı' aslında masdardır. Sonra açık ve geniş yola isim yapılmış şerı', şir'a ve şerîat denilmiştir. Bu da dînde tarikati ilahiyyeye istiare edilmiştir. Ba'zıları şerîate şeriat denilmesi şerîai maye şu vechile bir teşbih olduğunu söylemişlerdir. Çünkü hakıkat ve sıdk üzere ona sülûk eden hem kanar, hem temizlenir, kanmaktan murad ba'zı hukemânın dediğidir: içerdim kanmazdım, vaktâki Allahı tanıdım içmeden kandım, temizlenmekten murad da «

نَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً » mazmunudur. Burada « شَرِيعَةٍ » de tenvin ta'zîm içindir, emir, dîn işi, yâhud Allahın emri demektir, ya'ni bu Kur'anda beyan

Sh:»4318

olunduğu üzere Allahın sana vahyeylediği emr-ü nehyinden bir büyük ve geniş yol, muazzam bir şerîat üzere seni me'mur ettik ﴿فَاتَّبِعْهَا﴾ onun için o şeriate ittiba' et - kendini ona uydur da ﴿وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ الَّذِينَ لَايَعْلَمُونَ﴾ bilmiyenlerin hevalarına uyma - Allahın ahkâmına ılmi bulunmıyan veya ılmin muktezasına tâbi' olmıyan kimseler sırf kendi keyf-ü heveslerinin

arkasından koşarlar. Hevalar ise ferde göre ıhtılâf eder, Beni İsraîl gibi ıhtılâfa düşürür, Allahın gadabına götürür. Şerîat ise toplar, tevhid ile rızasına götürür. Şerîatı ta'kıyb et de cahillerin hevalarına uyma 19. ﴿اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا﴾ çünkü onlar Allahdan gelecek hiç bir şey'i senden def'edemezler, - onlara uyduğun takdirde Allahdan gelecek olan azâb ve ıkabdan seni hiç bir suretle kurtaramazlar ﴿وَاِنَّ الظّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ﴾ ve çünkü zâlimler birbirlerinin veliyleridir. - Onun için onlara yalnız zalim olanlar uyar dost olur ﴿وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴾ Allah ise müttekıylerin veliysidir. - Zulümden, haksızlıktan korunanları sever, onlara yardım eder. Onun için sen o cahillere, zâlimlere uyma da, takvaya devam et korun.

20. ﴿هٰذَا﴾ Bu - Kur'an yâhud bilhassa bu öğüd veya şerîate ittiba' ile ittika emri ﴿بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ﴾ insanlara basîret nurlarıdır. - Heva, şehevata ittiba' insanların kalblerini körlettiği, hakkı idrâklerine mâni' olduğu gibi Allahın kelâmını

ve emirlerini tutarak şerîatine ittiba' etmek de insanların hakka doğru kalb gözlerini açan basîret nurlarıdır.

﴿وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ Ve iykan şanından olan kimseler için hak ve savabı gösteren bir hidâyet ve saadete irdirecek bir rahmettir.

21. ﴿اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ﴾ Yoksa kötülükler işleyip duran: seyyiat işlemekle bulaşık ve yaralı olan kimseler sandılarmı ﴿اَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ki kendilerini o iyman edip salih ameller yapan kimseler gibi yapacağız ﴿سَوَآءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ﴾ dirimleri ölümlerini müsavî kılacağız? - Öylemi sandılar? Ya'ni Dünya hayatta kendileri hakkında « يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَايَرْجُونَ اَيَّامَ اللّٰهِ » diye afv-ü müsameha ile emrettik diye Âhırette de öyle olacaklar, mü'minler gibi mağrifete irecekler mi zannettiler ﴿سَآءَ مَايَحْكُمُونَ﴾ ne fena hukmediyorlar. Halbuki:

﴿٢٢﴾ وَخَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَايُظْلَمُونَ ﴿٢٣﴾ اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ

عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةٌ فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴿﴾

Sh:»4320

﴿٢٤﴾ وَقَالُوا مَا هِىَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ اِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۚ اِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٥﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَاكَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٦﴾ قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَارَيْبَ فِيهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَايَعْلَمُونَ ۚ﴿﴾

Meali Şerifi

Halbuki Allah o Gökleri ve Yeri hakk ile halk etti, hem de her nefsi hiç hakları yenmeksizin kazandığı ile

cezalandırmak için 23 Ya şimdi baksan a o kimseye ki ilâhını hevası ittihaz etmiş, Allah da onu bir ılm

üzerine şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne de bir perde çekmiştir, artık onu Allahdan sonra kim yola getirir? Hâlâ da düşünmezmisiniz? 24 Hem dediler ki o hayat sırf bizim Dünya hayatımızdan ıbarettir ölürüz ve yaşarız ve bizi ancak dehir helâk eder, halbuki buna dâir bir ılimleri yoktur, onlar sâde zannederler 25 Karşılarında açık açık beyyineler halinde âyetlerimiz okunurken şöyle demekten başka bir tutunacakları yoktur: haydi babalarımızı getirin doğru iseniz! 26 De ki size Allah hayat veriyor, sonra sizi o öldürür, sonra da sizi Kıyamet gününe toplayacak ve lâkin nâsın ekserisi bilmezler 27

Sh:»4321

22. ﴿وَخَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ Halbuki Allah o Gökleri ve Yeri hakk ile halk etti - zulm ile değil, hakk-u hakkaniyyete mülâbis olarak her birinin hususıyyetinde gerek birbirine ve gerek hâlıklarına nazaran vacib olan adl-ü hikmeti gözeterek yarattı. Bu âyet evvelki hukme bir delîl sıyakındadır. Çünkü hakk ile yaradış zalimden mazlûmun hakkını alıvermek, ve iyi ile kötüyü müsavî tutmayıp iyiye, iyiliğinin, kötüye de kötülüğünün cezâsını vermek demek olan adâleti ıktıza eder. Şu halde bu, bu gün şu Dünyada olmuyorsa yarın Âhırette olmak lâzım gelir. Onun için bu ma'nâ tasrih olunarak buyuruluyor ki

﴿وَلِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَايُظْلَمُونَ﴾ hem her nefis

hakları yenmeksizin kazandığıyle cezalandırılmak, ya'ni iyiye iyi, kötüye kötü karşılığı verilmek için

yaradılmıştır. Binaenaleyh kötülük yapanların istıkbali iyilik yapanların istıkbaline müsavî olamaz, birisi

mücazat görürken diğeri mükâfat görecektir, böyle olunca 23.

﴿اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ﴾ gördün a şimdi o kimseyi ki ilâhını hevası ittihaz

etmiş - hakkı düşünmeyip keyfi ne isterse onu ma'bud edinmiş, kendi zevkının sevdasına düşmüş

﴿وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ﴾ Allah da bir ılm üzerine onu şaşırtmış - ya'ni bir ılmi olmakla

beraber şaşırtmış « فَمَا اخْتَلَفُوٓا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ» kabîlinden

olmuş ﴿وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ﴾ ve kulağını ve kalbini üstünden mühürlemiş

﴿وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشَاوَةً﴾ ve gözüne bir perde çekmiştir. - Zira heva ve şehvet gözü

kör, kulağı sağır, kalbi hissiz eder, o kimse âlim de olsa ılmine rağmen hakkı duymaz olur netekim

feylesofların ve Dünya hayatına düşkün dîn âlimlerinin bir çoğu böyle olmuştur.

﴿فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ﴾ artık onu Allahdan sonra yola getirebilir. - Ya'ni Allah şaşırttıktan sonra kimin haddine ki hidâyet etsin ﴿اَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ ya hâlâ düşünmiyecekmisiniz? - Bu ıhtarat karşısında hevaları bırakarak ılmin muktezasına göre bir düşünüp hakk-u âkıbeti anlamıyacakmısınız? Bunların dalâllerini ve sem'-u kalblerinin hatmi ahkâmını beyan ile buyuruluyor ki 24. ﴿وَقَالُوا﴾ ve dediler - ya'ni ılme karşı hevalarını ilâh ittihaz edenler sapgınlıklarından dediler ki ﴿مَا هِىَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur - hayat denilen ondan ıbarettir ﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ ölürüz ve yaşarız - öleceğimizi bilmekle beraber Dünya hayatı yaşarız, ondan ötesi yoktur ﴿وَمَا يُهْلِكُنَآ اِلَّا الدَّهْرُ﴾ bizi başka değil, ancak dehir helâk eder. -

DEHİR, aslında âlemin müddeti bekası demekti. دَهَرَهُ اَىْ غَلَبَهُ fılinden masdar da olur. Ragıb der ki: dehir, âlemin vücudunun başlangıcından nihayetine kadar olan müddetin ismidir « هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ ». Sonra çok bir müddete dahi ıtlak edilir, zaman az bir müddete de ıtlak edilmek i'tibariyle bundan farklıdır. Filânın dehri onun müddeti hayatı demek olur. Bir de dehir masdar olur « دَهَرَ فُلَانًا نَائِبَةً دَهْرًا » denilir, filâna bir felâket bir sarış sardı demektir اهـ. Şu halde dehir ya masdar ya ism olur. Masdar olduğuna göre kahr-u galebe ve

istîlâ ma'nâsına gelir, ismolduğu vakıtda asıl ma'nâsı zamânı kül, ya'ni bütün âlemin baştan nihâyete kadar cereyanı müddetidir ki bu bilhassa « لام » ile « الـدَّهْرُ » dir. Bundan mâadâ bir de uzun bir zaman müddeti kesîre ma'nâsına gelir ki lâmsız nekire olarak « دَهْرًا » denildiği zaman bu ma'nâ daha mütebâdirdir. İmamı a'zam Ebu hanîfe Hazretleri nekire olan bu

Sh:»4323

dehrin ma'nâsında, ya'ni ne kadar bir zamana ıtlak edildiğinde tevakkuf etmiştir. Zaman kelimesi ise dehrin az veya çok bütün eczasında da kullanıldığı cihetle eam ve küllî olmuş oluyor. Zaman, mazı, hal ve istıkbal kısımlarına ayrılır. « الـدَّهْرُ » ise âlemin baştan ahire kadar bir imtidadının ifâdesi demek olduğundan zaman, dehrin makamatından olarak mülâhaza olunur. Burada « الـدَّهْرُ » üç ma'nâ dan her birine hamlolunabilir ise de en ziyâde müruri zeman, tuli zeman diye tefsir edilmiştir. Çünkü mevzuı bahsolan ihlâk, âlemin nihayeti olan ihlâkı küllî değil ihlâkı ba'zdır.

﴿٢٧﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُوْنَ ﴿٢٨﴾ وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ اُمَّةٍ

تُدْعٰٓى اِلٰى كِتَابِهَا ۭ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَاكُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ هٰذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ۭ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَاكُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٠﴾ فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهٖ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣١﴾ وَاَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا ۣ اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿﴾

Sh:»4324

﴿٣٢﴾ وَاِذَا قِيلَ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَارَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ ۙ اِنْ نَظُنُّ اِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٣﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَاكَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾ وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسٰيكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَاْوٰيكُمُ النَّارُ وَمَالَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٥﴾ ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَايُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَاهُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٦﴾ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ

رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾ وَلَهُ الْكِبْرِيَآءُ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿

Meali Şerifi

Ve Allahındır bütün Göklerin ve Yerin mülkü, ve o gün ki saat gelecek o gün o mubtıller hep husrâna düşeceklerdir 28 Ve her ümmeti görürsün ki diz çökmüştür, her ümmet kitabına da'vet olunuyordur, bu gün o yaptığınız amellerin cezâsı verilecek İşte kitabımız, yüzünüze karşı hakkı söylüyor, çünkü biz sizin yaptıklarınızı hep istinsah ediyorduk 29 İşte o iyman edip de yaraşıklı işler yapmış olan kimseler o vakıt onları

Sh:»4325

rabları rahmeti içine koyacak, işte o fevzi mübîn o * Küfredenlere gelince: değilmi karşınızda benim âyetlerim okunurdu da siz kibirlenmek istedinizdi ve mücrim bir kavm idiniz? * Hem Allahın va'dı haktır ve o saatın geleceğinde şübhe yoktur denildiğinde demiştiniz ki: bilmiyoruz saat nedir? Yalnız bir zandır

zannediyoruz fakat biz yakîn edinmiş değiliz * Derken onlara yaptıkları amellerin kötülüklerini yüz göstermiş ve o istihza edip durdukları şey kendilerini kuşatıvermiştir * Ve denilmiştir ki bu gün biz sizi sizin bu gününüzün geleceğini unuttuğunuz gibi unutacağız, yatağınız ateştir ve sizin için yardımcılardan bir eser de yoktur * Bunun sebebi, çünkü siz Allahın âyetlerini eğlence yerine tuttunuz ve Dünya hayat sizi mağrur etti, onun için bu gün ateşten çıkarılmazlar ve kendilerinden tarzıye de kabul edilmez * Binâenaleyh hamd, Allahın, o Göklerin rabbı, Yerin de rabbı rabbil'âlemînin * Ve Göklerde, Yerde büyüklük onun, o öyle azîz, öyle hakîm *

27. ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ - SAAT, aslında Râgıbın beyan ettiği vechile zamanın eczasından bir cüzdür; buna teşbîhen Kıyamete de denilir. « ﴿اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ﴾ . ﴿وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ . ﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ﴾ » gibi. Bunun iki vechi vardır: birisi « وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ » buyuruludûğu üzere hısabının sur'atidir. Birisi de şöyle tebyîn olunan mazmundur « ﴿كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰيهَا﴾ . ﴿لَمْ يَلْبَثُوٓا اِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ﴾ . ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ » evvelkisi Kıyamet, ikincisi zamanın bir cüz'i kalîlidir. Bir de denilmiştir ki Kıyamet ma'nâsına saat üçtür: - 1) Saati

kübrâ ki insanların muhasebe için ba'sidir netekim «

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتّٰى يَظْهَرَ الْفُحْشُ وَالتَّفَحُّشُ وَحَتّٰى يُعْبَدَ الدِّرْهَمُ وَالدِّينَارُ.. اِلٰى غَيْرِ ذٰلِكَ » fuhuş ve tefahhuş açıklanıncıya ve

dirhem-ü dînara tapılıncıya ilh... şöyle şöyle oluncıya kadar saat kıyam etmez» hadîsinde aleyhissalâtü

vesselâm buna işaret buyurmuştur. 2-) Saati vustâ, bir karn ehalîsinin ölümüdür. Netekim rivayet olunduğu

üzere alehissalâtü vesselâm Abdullah İbni Üneysi görmüş, bu gulâmın ömrü uzarsa saat kıyam edinciye

kadar ölmez buyurmuş idi

Sh:»4326

ki müşarünileyh sahabenin en son vefat edenidir deniliyor. 3-) Saati sugrâ, insanın ölümüdür ki her

insanın saati kendi ölümüdür. «

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَآءِ اللّٰهِ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً » gibi ba'zı âyetlerde de saat bu ma'nâyadır. اهـ « «مَنْ مَاتَ فَقَدْ قَامَتْ قِيَامَتُهُ

Maamafih bizim anladığımıza göre hangi ma'nâca olursa olsun Kıyamete saat denilmesi, ındallah

müsemmâ bir ecelin, bir vaktın hulûlü saati olması ı'tibariyledir. Netekim lisanımızda da vakt-ü saat gelmiş

ta'biri ma'ruftur. Burada da saat Kıyamet ma'nâsınadır.

28. ﴿وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً﴾ ve her ümmeti câsiye görürsün - câsiye iki ma'nâ ile tefsîr edilmiştir. Birisi diz çökmüş ma'nâsına ki lâzımı muraddır. Zira diz çökmek derli toplu en ı'tinalı ve en hurmetli vaz'ıyyettir. Birisi de toplanmış cemaat ma'nâsınadır ki « جِثْوَةٌ » den me'huzdur. Bir araya gelmiş taş yığınına denir. Murad, Sûrei « يٰسٓ » de « اِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ » buyurulduğu üzere hakkın huzurunda hisab için toplanmaktır.